

SÂBIK EDİRNE MÜFTÜSÜ
KUREYŞİZÂDE
MEHMED FEVZÎ EFENDİ

KEVÂ'İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ

(İnceleme-Metin-Dizin)

HAZIRLAYAN: DİLARA AYDIN

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün” den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™
Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 450
Edebiyat: 242

ISBN 978-625-5905-17-8
Sertifika No: 52315

Birinci Baskı: İstanbul, Temmuz 2025

Müellif: Sâbık Edirne Müftüsü Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi

Hazırlayan: Dilara Aydın

Kitap Editörü: Fatih Odunkıran

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ (İnceleme-Metin-Dizin)

Müellif: Sâbık Edirne Müftüsü Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi
Hazırlayan: Dilara Aydın (Arş. Gör.) ; Editör: Fatih Odunkıran (Dr. Öğr. Üyesi)
İstanbul : DBY Yayınları, 2025.

380 s. ; 16,0 x 23,5 cm __ (DBY Yayınları ; No. 450) __ Dizin var.

ISBN 978-625-5905-17-8

1- Edebiyat 2- Eski Türk Edebiyatı 3- Divan Edebiyatı 4- Münşeat

Bu kitap, Dr. Öğr. Üyesi Fatih Odunkıran danışmanlığında hazırlanan "Mehmed Fevzî Efendi: Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ (İnceleme-Metin)" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu - Fatih / İstanbul
Tel.: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

KISALTMALAR LİSTESİ.....	12
ÖN SÖZ.....	13
GİRİŞ.....	15

BİRİNCİ BÖLÜM

MEHMED FEVZÎ EFENDİ'NİN

HAYATI, ESERLERİ; İLMÎ, EDEBÎ VE SİYASİ ŞAHSİYETİ

1. Mehmed Fevzî Efendi'nin Hayatı.....	21
2. Eserleri.....	27
2.1. Dinî Eserleri.....	27
2.1.1. Tefsir İlmine Dair Eserleri.....	27
2.1.1.1. Tefricü'l-kalak fi tefsîri sûreti'l-Felak.....	27
2.1.1.2. Kudsiyyü'l-irfân fi tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an.....	28
2.1.1.3. Teysîrü'l-fülk fi tefsîri sûreti'l-Mülk.....	28
2.1.1.4. Kudsiyyü'l-ferah fi tefsîri sureti Elem Neşrah.....	29
2.1.1.5. Mesîrü'l-halâs fi tefsîri sûreti'l-İhlâs.....	29
2.1.1.6. el-Havâssu'n-nâfi'a fi tefsîri sûreti'l-Vâk'a.....	30
2.1.1.7. el-Ünsü'l-ma'nevî fi şerhi Kudsi'l-Mesnevî.....	30
2.1.2. Hadis İlmine Dair Eserleri.....	31
2.1.2.1. el-Feyzü'l-cârî fi ta'rifi'l-Beyzâvî ve'l-Buhârî.....	31
2.1.2.2. Garîsetü't-tübâ şerhu'l-Kasîdeti 'Ulyâ.....	31
2.1.3. Kelâm İlmine Dair Eserleri.....	32
2.1.3.1. el-Cemâlü'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-Devvânî.....	32
2.1.3.2. Kenzü'l-ferâid fi şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-'Akâid.....	32

2.1.4. İbadete Dair Eserleri.....	33
2.1.4.1. Rûhu's-salât.....	33
2.1.4.2. Câmi' u's-salavât.....	34
2.1.4.3. 'İyânü'l-mesâlik fi beyâni'l-menâsik.....	34
2.1.4.4. Hediyetü's-sulehâ.....	35
2.1.4.5. İbtihâl.....	36
2.1.4.6. Hazînetü'l-hutabâ.....	37
2.1.4.7. Mevhibetü'l-Vehhâb fi ta'birâti'l-elkâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb.....	38
2.1.4.8. Seyfü'l-cihâd fi nasri'l-'ibâd.....	40
2.1.5. Tasavvufa Dair Eserleri.....	41
2.1.5.1. Nihayetü'l-iktidâr li'l-evliyâi'l-kibâr.....	41
2.1.5.2. et-Tefrîd fi tercemeti't-Tecrîd.....	41
2.1.5.3. Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-ricâl.....	42
2.1.6. Ahlaka Dair Eserleri.....	43
2.1.6.1. Hadâ'ik-i Hamîdiyye.....	43
2.1.6.2. İhtârü'l-ahyâr.....	44
2.1.6.3. Üssü'l-intizâm.....	44
2.1.6.4. Tesliyetü'l-mahsûdîn.....	45
2.1.6.5. Hakîkatü'l-hürriyye.....	46
2.2. Edebî Eserleri.....	48
2.2.1. Manzum Edebî Eserleri.....	48
2.2.1.1. Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr.....	48
2.2.1.2. İcmâlü'l-keâm fi mevlidi'n-Nebiyi 'aleyhi's-selâm.....	48
2.2.1.3. Kudsiyyü's-sirâc fi nazmi'l-Mi' râc.....	49
2.2.1.4. Envârü'l-kevâkib fi leyleti'r-Regâib.....	50
2.2.1.5. Miftâhu'n-necât fi teslîsi'l-lügât ve tahmîsi'l-kasîdeti'l-bürde li medhi seyyidi's-sâdât.....	50
2.2.1.6. et-Tevessülâtü'l-Fevziyye fi'n-Nu'uti'n-Nebeviyye.....	51
2.2.1.7. Kudsü'l-Mesnevî.....	52
2.2.1.8. Kasîde-i 'Ulyâ.....	52
2.2.1.9. Kasîde-i Medeniyye.....	52
2.2.1.10. Kasîde-i Kudsiyye.....	53
2.2.1.11. Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî.....	53
2.2.1.12. Hediyye-i Fevzî.....	54
2.2.1.13. Tercî'-i Bend.....	54
2.2.1.14. Revâiyü'l-fevâiyih fi senâiyihî'l-medâiyih.....	55
2.2.2. Mensur Edebî Eserleri.....	55
2.2.2.1. Fethu'l-verde şerhu'l-Bürde.....	55

2.2.2.2. el-'Atiyyetü'l-kuddüsiyye ale'l-kasîdeti'l-kudsiyye.....	55
2.2.2.3. el-Hasîdetü'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-medeniyye.....	56
2.2.2.4. Vesîle-i sa'âdet.....	56
2.2.3. Manzum-Mensur Karışık Edebî Eserleri.....	56
2.2.3.1. Bülbülistân.....	56
2.2.3.2. Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ.....	57
2.3. Diğer Eserleri.....	57
2.3.1. Siyasetle İlgili Eserleri.....	57
2.3.1.1. Tezkîr-i Diyânet ve Tenkîr-i Hıyânet.....	57
2.3.1.2. Nesâ'ihu'l-Fevziyye.....	58
2.3.2. Mantık İlmine Dair Eserleri.....	59
2.3.2.1. Seyfü'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb.....	59
2.3.2.2. Hulâsatü'l-mîzân.....	59
2.3.2.3. Fethu'r-râci fi şerhi İsbâgocî.....	59
2.3.3. Arap Dili ve Grameri ile İlgili Eserleri.....	60
2.3.3.1. Fethu'l-ginâ fi şerhi'l-binâ.....	60
2.3.3.2. Miftâhü'l-merâm.....	60
2.3.3.3. Tuhfe-i Fevzî.....	61
2.3.4. Reddiyye Dair Eserleri.....	61
2.3.4.1. 'Aynü'l-hakîka fi râbitati't-tarîka.....	61
2.3.4.2. İsbâtü'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât.....	62
2.3.4.3. Nücümü'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ.....	62
2.3.4.4. Zübdetü'l-âsar ve 'umdetü'l-efkâr.....	63
2.3.4.5. Tahrîrü'l-murad fi def'i't-ta'ni ve'l-fesâd.....	63
2.3.5. Farklı Alanlarda Yazdığı Eserler.....	64
2.3.5.1. Mihekkü'z-zehab.....	64
2.3.5.2. Fihristü'l-âsar.....	65
2.3.5.3. Lem' u'l-fevâ'id fi ta'rifâti'l-ulûmi ve'l-kavâ'id.....	66
2.3.5.4. Nüzhetü's-sâcidîn fi hıdmeti Zeyne'l-'Âbidîn.....	67
2.4. Nüshasına Ulaşılabilen Eserleri.....	68
2.4.1. Dîvân.....	68
2.4.2. Kudsiyyü'l-minhâc fi icmâli bahsi'l-Mi' râc.....	69
2.4.3. Kudsiyyü'l-keâm fi mevlidi'n-Nebiyi 'aleyhi's-selâm.....	69
2.4.4. Mecmû'âtü't-tercî'ât.....	69
2.4.5. Şerhu'l-Kasîdeti'l-kâfiye li Hazreti Ali kerremallâhu vecchê.....	69
2.4.6. Tanzîru'l-mesnevî.....	69
2.4.7. Tenvîru'l-ma'nevî tanzîru'l-mesnevî.....	69

2.4.8. Tezhîb fi şerhi evâi'li't-tehzîb	70
2.4.9. Sünûhât-ı Kudsiyye.....	70
2.4.10. Teşvîku's-sıbyân.....	70
2.5. Atfedilen Eserler	70
2.5.1. Ta'ziye-nâme.....	70
3. İlmî Şahsiyeti	71
4. Edebî Şahsiyeti	77
5. Siyasi Şahsiyeti.....	78

İKİNCİ BÖLÜM KEVÂ'İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ

1. Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ Hakkında Genel Bilgiler	81
2. Tertip.....	84
3. Muhteva	85
3.1. Mekân Kurgusu	90
3.2. Şahıs Kurgusu	91
4. Dil ve Üslup.....	91
4.1. Seciler	93
4.2. İrsâl-i mesel	94
4.3. İktibaslar	95
4.4. Dua İfadeleri.....	95
4.5. Kelimeleri Vezne Tatbik Edişi.....	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KEVÂ'İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ'NIN İNŞÂ KURAMINA GÖRE İNCELENMESİ

1. Mektup Türleri.....	97
1.1. Resmî Mektuplar	98
1.1.1. Arz-ı hâl	99
1.1.2. Tahrîrât	99
1.1.3. Arıza	100
1.2. Hususi Mektuplar	100
1.2.1. Muhabbet-nâme, Meveddet-nâme, Uhuvvet-nâme	101
1.2.2. Tehniyet-nâme, Tebrik-nâme.....	101
1.2.3. Tavsiye-nâme	102
1.2.4. İştîyak-nâme.....	102
1.2.5. Davet-nâme	102

1.3. Cevab-nâme.....	103
2. Mektupların Yapısı.....	103
2.1. Giriş.....	103
2.1.1. Davet (Tahmid veya Temcid).....	103
2.1.2. Unvan.....	104
2.1.3. Elkab, Ser-name veya Hitab.....	104
2.1.4. Dua	105
2.2. Metin.....	106
2.2.1. Nakil, İblağ ve Talep	106
2.3. Sonuç	106
2.3.1. Hatime.....	106
2.3.2. Tarih, Yer, İmza veya Mühür	107
3. Nazım Şekilleri ve Mektuplarla İlişkisi.....	107

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM METİN

1. Metnin Kuruluşunda Dikkat Edilen Hususlar	111
2. Transkripsiyon Alfabeti.....	113
3. Metin	115
SONUÇ	357
KAYNAKÇA	361
DİZİN	371

Ön Söz

İnşâ, Osmanlı döneminde sanatkârane yazı yazma sanatını ifade etmesinin yanı sıra aslen resmî ve hususi yazışma kurallarının bilgisi ve yazışma üslubuyla ilgilenen bir ilimdir. Bu çalışmada, kendi türündeki eserler arasında farklı tertibiyle öne çıkan ve edebî zenginliğiyle dikkat çeken *Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ* adlı *münşeât* mecmuası, transkripsiyon alfabetine aktararak *inşâ* kuramına göre incelenmiştir. Türk edebiyatının önemli bir parçası olan *münşeât* mecmuaları, sadece dönemin dil ve üslup özelliklerini yansıtmakla kalmaz; aynı zamanda yazıldığı dönemin içtimai, siyasi ve kültürel hususiyetlerini de gözler önüne serer. Bu çalışmada söz konusu eserin biçim özellikleri, muhtevası ve diğer *inşâ* mecmualarından ayrılan yönleri ele alınarak eserin; XIX. yüzyıl Osmanlı eğitimi ile edebiyatındaki yeri ve öneminin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın “Giriş” bölümünde Türk, Arap ve Fars edebiyatlarında *inşânın* seyri; *inşâ*, *münşeât*, *münşî*, *mektup*, *kâtip* terimleri; yazılış tarzlarına göre *münşeâtlar*; *münşeât*larda muhteva, tasnif, yazım tekniği ve üslup özelliği hakkında bilgi verilmiştir. “Mehmed Fevzî Efendi’nin Hayatı, Eserleri; İlmî, Edebî ve Siyasi Şahsiyeti” başlıklı birinci bölümünde, Mehmed Fevzî Efendi’nin yetmiş beş yıllık ömrü, ailesi, mesleki hayatı ve çevresi hakkında; eserlerindeki beyanları ve arşiv belgelerine dayanılarak bilgi verilmiştir. Bu bilgiler doğrultusunda da ilmî, edebî ve siyasi şahsiyeti detaylı olarak ele alınmıştır.

Çalışmanın “Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ” başlıklı ikinci bölümünde; eserin yazılış amacı, telif tarihi, *münşeâtlar* içerisinde hangi tasnife girdiği, tertip hususiyeti, içerdiği metinlerin muhtevası, Mehmed Fevzî Efendi’nin konuya uygun şekilde yaptığı iktibasları, secileri ve kelimeleri vezne tatbik edişi incelenmiştir. “Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ’nın İnşâ Kuramına Göre İncelenmesi” başlıklı üçüncü bölümde, eserdeki mektup türleri resmî ve hususi olarak tasnif edilmiş, örnekler verilmiş; mektupların yapısı; giriş, metin ve sonuç şeklinde incelenmiştir. Bu bölümde son olarak *Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ*’yı diğer *inşâ* mecmualarından ayıran hususiyeti olarak aynı zamanda bir *dîvân* hususiyeti

taşınması, ancak bunda yeni bir tertip oluşturma amacı; ihtiva ettiği nazım şekillerinin mektuplarla ilişkisi gösterilerek anlatılmıştır. Çalışmanın “Metin” başlıklı dördüncü bölümünde *Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ*'nın metni, XIX. yüzyıl dil özellikleri dikkate alınarak transkripsiyon alfabesine aktarılmıştır. Çalışmanın sonuna ise bir “Dizin” eklenecek okura kolaylık sunmak amaçlanmıştır.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında emeği geçen herkese teşekkür ederim. Öncelikle tez danışmanım ve editörüm Dr. Öğr. Üyesi Fatih ODUNKIRAN'a, süreç boyunca gösterdiği rehberlik, destek ve imrenilen nezaketi için ne kadar teşekkür etsem azdır. Arapça metinlerde katkı sunan Prof. Dr. Mehmet YAVUZ ile Numan AYTAS'a ve Farsça metinlerde yardımcı olan İbrahim NADİRLÜ'ye teşekkür ederim. Her zaman yanımda olan sevgili babam, Sevda ile Arzu halalarım, Elif ablam, dedem ve banneme minnettarım. Nişanlım Osman Kâmil BAŞÖREN'e anlayışı ve sevgisiyle bu süreci mümkün kıldığı için kalpten teşekkür ederim. Dostlarım Duygu ŞAHİNLER ve Betül AVCI'ya yol arkadaşlıkları için teşekkürler. Son olarak ise ilmî merakı bir tutkuya dönüştürmemde büyük etkisi olan hocam Prof. Dr. Mustafa BALCI'ya en içten şükranlarımı arz ederim.

Bu çalışmanın, M. Fuat Köprülü'nün işaret ettiği millî abidemiz için deryada katre misali bir taş ve lisans eğitimim esnasında dünyasını değiştiren kıymetli hocam Cemal Aksu'nun terennüm ettiği gibi hoş bir sada olması en büyük temennimdir. Bu çalışmada gözden kaçmış eksiklik ve kusurların sorumluluğu tümüyle bana aittir; dikkatli okurun müsamahasına sığınarak bu hataların çalışmanın genel bütünlüğüne gölge düşürmemesini temenni ederim.

Dilara AYDIN
İstanbul, 2025

3. Metin

KEVÂ'İB-İ Şİ'R Ü İNŞÂ

[2]

Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ

Bismillâhırrahmanırhîm

'Andelîb-i hoş-âvâz-ı امرذی بالی⁴ hadâ'ik-i nüzhet-telâhuk-ı besmele-i şerîfe-i zâtü'l-inşâ'î's-sâbıkda ber-dašte-i sadâ-yı du'â-yı bedî'ü'l-edâ-yı gün-â-gün-ı şevk-nümün ile müteğannî vü terennüm-sâz ve şâh u fâh-ı dırahtân-ı bâğ-ı baharîstân-ı hamdele-i münîfe-i cenâb-ı münşî-i şürûh-ı na'mâda bâ-dürüd u niyâz-ı nağme-perdâz ve gülîstân u bostân-ı letâfet-resân-ı şalvele-i füyûzât-redîfe-i hazret-i müstağnî-i ihtirâ'-ı şî'r ü inşâda ref'-i bâng-i mergûb-ı tarab-fezâ-yı sitâyiş ile ferîk-i mahtûmu'l-kulüb-ı tehâsüd u tecâhud nemîka kûrikâr u cân-güdâz ve gülşen-i müstaşsen-i şadî-efgen-i tarzîye-i meyâmin-elîfe-i mühcehâ-yı kevneyn-bahâ-yı hazârat-ı kirâm-ı şohbet-ittisâm-ı ülü'l-ihtirâmîde icrâ-yı tefennünât-ı fâyika-i lâyika ederek bâ-îfâ-yı farîza-i tevķîr u i'zâz, müktesib-i şeref u i'tizâz u ser-firâz olduğunu gûş u şenîd-i dirâz eyledikten soñra ityân-ı beyân-ı sebeb-i tesvîd-i evrâk-ı âşâr-iltihâka âgâz olunur. Şöyle ki işbu nuṭk u kelâm ve lâ-siyyemâ şî'r ü inşâ-yı be-nâm-ı belâgat-ittisâm ile firaq-ı gayr-ı nâṭıkadan vücut ile müsteşnâ vü mümtâz olup "وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ" ve yine "أَفَرَأَ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي" ile memur u mecâz-ı hayvâniyyet-i şirfeden daha ileriyeye li-eclî'l-cevâz kâdem-bâz u hatve-endâz olan efrâd-ı âdemîyândan her bir ferd-i âferîde dest-i kudret-i kadîme-i Samedânî ile reşk-âverde-i Firdevs-i berîn ve eşkrîhte-i dü çeşm-i [3] hasret-i hulûd-ı bihîn bulunan miyân-ı bağçe-i irfân-ı hoş-terîne garîs bir dıraht-ı meyve-dâr-ı nefîs bulunduğu 'inde üli'l-elbâb ve'l-ebşâr bedîdâr u âşikâr olduğuna binâ'ensân kendi kuvvesinde mevdü' olan nefâsette daha nice izhâr-ı fûrû'ât-ı şîrîn-bâr-ı bî-şumâr ile istikrâr ve taḥşîl-i aşâlet etmeli ve hilâf-ı uşûlüne zehâb ile kesb-i denâ'et ve hasâset etmemelidir ve bu aşâlet-i mezkûre ise لافادةلمستفيد والاستفادة من المفى⁴ kazîyyesiniñ mütûn-ı sûtûnuna merbûṭ u pâ-beste bir hâlettir. Zîrâ meşhûd-ı kâffe-i bâşıra-i 'ibret bulunduğu üzere şecere-i meyvedâr-ı nefîse hengâm-ı merhûnunda feyz-i bahârî müfid olan bârân-ı nîsânda müstefîd-i tarâvet ve müstefîd-i bâr olanlara müfid-i eşmâr u halâvetdir. İşte ol bir beyân-ı bâlâ-gârîse-i bağ-ı irfân bulunan efrâd-ı âdemîyân dañı bu vechle hikmet-i haķîkat-ı âferînişini sencîde-i mîzân-ı 'aql u iz'ân ederek kemâlde daha kendi mertebelerine kâdem-res-i muvâşalat olamayan ihvân-ı mübtedâna tecennüb-i hasâset-i buhl ile ta'lîm u ifâde ve kendileriniñ mâ-fevķlerinde şevâhiķ-i cibâl-i 'âliye-i kemâle bi'l-irtifâ' şü'ud ve şevâmiḥ-i tilâl-i

⁴ "Bismillah ile başlamayan her iş eksiktir, kusurludur." Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, thk. Şuayb el-Arnaût vd., c. XIV, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001, s.329.

⁵ "Andolsun, insanoğlunu şereflî kıldık." (İsrâ, 17/ 70)

⁶ "Oku! Senin Rabbin en cömert olandır. O, kalemlle yazmayı öğretendir, insana bilmediğini öğretendir." (Alâk, 96 / 3-4-5)

⁷ İfade etmek anlayan içindir. İstifade etmek faydalı olandan olur.

sâmiye-i 'ilm ü ifzâl üzere bi'l-irtikâ ku'ud buyuran münteḥiyândan terk-i denâ'et-i kibr ile ta'allüm u istifade etmelidirler. Binâ-ber-în bu 'abd-i bî-mâye-i kem-bidâ'a (حفظ الحفيظ سعيه عن الضياع)⁸ maḥrûse-i Edirne müftüsü sâbık El-Hâc Mehmed Fevzî dañı bundan aķdem maḥrûse-i mezbûrede naşb-ı râñile-i meyâmin-kâfile-i neşr u tediş ve râyîha-i ezhâr-ı müşk-bâr-ı me'ânî-i 'ulûmu resîde-i meşâmm-ı celîs ederek [4] bâ-ḥamd-i perverdîgâr varâk-gerdân-ı leyl ü nehâr olduğumuz ve ba'zen dañı zaḥm-ḥorde-i esinne-i ḥased u zulm-i zaleme olarak muḥâciren 'an-hâ İslâmbol'a gelip peygüle-i endüh u iztîrârda bâ-niyâz-ı Âmurz-gâr âh u zâr etmek üzere bulunduğumuz hengâmlarda ol-vechle ber-pây-ı cây-ı hażîz-i istifade bulunan zümre-i kirâm-ı talebe-i 'ulûma ta'lîm u ifâde ve mürtakî-i zerâvî-i ekâ[r]im-i 'âliye-i ifâde olan şîrzime-i fiḥâm-ı üstâzân-ı feyz-melâzân hażerâtından gâlatât u ḥaṭâyâ-yı vâķ'amı taḥşîh et-dirmekle ta'allüm ü istifade niyyet-i ḥayriyyesiyle 'ilm-i naḥvdan ber-lisân-ı Türkî Teşvîku's-Şıbyân ve 'ilm-i mantıķdan ber-lisân-ı Arabî Muğnî't-Tullâb şerḥi (Seyfî'l-Gullâb) ve Fenârî şerḥi (Hulâsatü'l-Mîzân) ve Süretü'l-Felâk tefsiri (Tefricü'l-Kalâk) ve 'ilm-i tevḥîd ü taşavvufdan ber-lisân-ı Türkî (et-Tefrîd fî Tercemeti't-Tecrîd) ve Kaşîde-i Bürde'niñ ḥâşıl-ı ma'nâ ve taḥmîsât-ı şelâse-i dil-rubâsını ḥâvî ber-lisân-ı Arabî vü Fârisî vü Türkî (Miftâhu'n-Necât) ve her maķâma maḥşûş ed'îye ve ders-i evvellerinde muḥaddemat-ı münasibeyi câmi' ber-lisân-ı Arabî vü Türkî (Mevhibetü'l-Vehhâb) ve Şifâ-i Şerîf u Tarîka-i Muḥammediye'niñ ḥulâşa-i manzûmeleri olduğu ḥâlde 'aynî Kaşîde-i Bürde gibi sitâyiş-i nebevîde ber-lisân-ı Arabî (Kaşîde-i Ulyâ) ve râbîta haķķında ber-lisân-ı Türkî (Aynü'l-Haķîka)-nâm kütüb ü resâ'ili bâ'avn-ı Hudâ-yı 'Allâm te'lîf ü terķim ve eyâdî-i 'ulyâ-yı hażerât-ı müşârun-ileyhime 'arz u taķdîm eyledigim ve bi-mennihi te'âlâ Kaşîde-i Ulyâ şerḥi Hadîkateyni ber-lisân-ı Arabî tetmîm etmek üzere bulunduğum mişillü bu kere dañı nev-girifte-i kilk ü kırķas-ı terķim ü izbâr olan mübtedîyân-ı debîrâna ifâde ve düldül-süvâr-ı mızmâr-ı inşâ vü eş'âr-ı belâgat-nişâr bulunan [5] münteḥiyân-ı nükte-ḥabîrândan gâlatât u taḥşîfât-ı keşîretü'l-vuķü' mu taḥşîh buyurtmak niyâzıyla istifade etmek ve hem de şehriyâr-ı pür-intibâh u pâdişâh-ı ma'ârif-destgâh sāye-i Sübhân es-Sultân 'Abdül'azîz Ḥân فتح له الفتاح في كل زمان و نصره النصير في كل آن و حفظ قلبه وقاله الشريفين من كل مولم و احزان (بحرمة نورالقرآن وسرالفرقان)⁹ efendimiz hażretleriniñ zamân-ı ma'dilet-nişân-ı 'âlî-şânlarında münteşire-i aķtâr-ı cihân bulunan âşâr-ı menâfî-dişâr-ı ḥaseneye deryaya nîm kaṭre kaṭmak gibi 'ilâve kılmaķ arzû-yı 'âcizânesinde bulunarak işbu münâcât-ı ilâhiyye-i Arabiyye vü Fârişîyye vü Türkiyye ve kezâlik nu'üt-u şerîfe-i nebevîyyeyi ve her nev' mektûb-ı menşûruñ Zîrinde bir şüret-i manzûme-i güzîn ve her manzûme-i Türkiyyeniñ 'âķibinde dîvân uşûlünce ḥurûf-ı hecâ tertîbi üzere bir gâzel-i rengîn ve aḥaduhümâ aḥarla tev'em gibi bulunduğlarından ittîrâden li'l-bâb bir de şarkı-i dil-nişîni ḥâvî işbu (Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ)-nâm te'lîf-kerde-i şevķ-baḥşânîñ müsevvedâtıyla irtikâb-ı

⁸ Hafız olan Allah onun sa'yini ziyan olmaktan muhafaza buyursun.

⁹ Fettâh ve Naşîr olan Allah, Kur'an'ın sırrı ve nuru hürmetine ona her zaman fetihle galibiyet nasip etsin ve onun aziz gönlüyle bedenini bütün hüznün ve gamlardan muhafaza buyursun.

cünâh-ı siyah-gerî-i rûy-ı kağıd-ı beyâz eyledigimden havfen 'ani'l-'itâb firâra şitâb edip penâhiden-i zîr-i cenâh-ı erbâb-ı semâh ve irtiyâz-ı riyâz-ı bahşendegân-ı fevz ü felâh eylemiş olduğum inşâ'allâhü'l-'Afüvvi's-Settâri'l-Fettâh mehere-i ketebe-i kirâm hazeratının müsevvere-i 'ulûm-ı 'âliye-i ülü'l-inşâf-ı hayrû'l-evşâfîleri buyuruldukdâ "مكن بر مور لئك تعيب در رفتن براه خود"¹⁰ mısra'-ı hikmet-âmîzine diğkat buyurarak 'abd-i fakîri bu kaçarcık ictisâr-ı müstemendânemde bî-çâre ne yapsın öyle bizler gibi hıdmet-i kitâbetde istiğdâm olunarak [6] ber-esâlîb-i inşâ tahrîrde bulunmamış ancak hıdmet-i ta'lîm u tedrisde ber-mesâlik-i 'ulemâ takrîrde bulunmuşdur diyerek lutfen ma'füvv ü ma'zûr ve şu yolda bedîhiyyi's-şudûr olan cenâyiğ u kabâyiğ u kûsûrumu perr u bâl-i mekârim-iştimal der-güzârî-i 'âlîleriyle pûşîde [vü] mestûr buyurmak bâbında merhâmet ü mürüvvet ol zevât-ı 'avâlî-himmet hazeratınıdır.

(I.A.MN.I) Münâcât-ı İlähiyye-i 'Arabiyye

[Müstef'ilün / Fâ'ilün / Meş'ülün / Fe'ilün]

1. يَا مُنْجِي الْقَلْبِ مِنْ تَهَاجِمِ الْأَلَمِ
يَا مُجْرِي السُّفْنِ فِي أَبْحَرِ السَّلْمِ¹¹
2. قَدْ حُضْتُ فِي أَعْمَقِ الْأَحْزَانِ مُنْعَبًا
فَنَجِّنِي خَالِقِي مِنْ غَرَقَةِ الْيَمِّ¹²
3. يَا مَالِكِي أَلْسُنِ الْحُسَادِ قَدْ طَعَنْتُ
بِمُهْجَتِي فَأَنَا وَقَعْتُ فِي النَّقْمِ¹³
4. وَإِنْ عَرَضْتُ عَلَى سِوَاكَ مَا هُوَ بِي
يَهْدُنِي مُبْغِضًا مِنْ مَوْرِدِ الْهَمِّ¹⁴
5. وَأَنْتَ يَا مُوجِدَ الْأَكْوَانِ مِنْ جُودِهِ
أَتَيْتَ بِي سَاحَةَ الْوُجُودِ مِنْ عَدَمِ¹⁵

¹⁰ Aksak karıncayı kendi yolunda giderken ayıplama.

¹¹ Ey kalbi elemelerin hücumundan kurtaran! Ey gemileri güvenli denizlerde sürdüren!

¹² Hüzünlerin en derinine daldım. Bu denizlerde boğulmaktan beni kurtar Yaraticım!

¹³ Sahibim! Hasetçilerin dilleri saadetimi ayıplıyor, kıskançlıkların ortasına düştüm.

¹⁴ İçimde olanı senden başkasına açarsam, bana buğz edip bütün gayretimi yıkacaktır.

¹⁵ Sen ise ey kainatları cömertliğiyle yaratan! Beni yokluktan varlık sahasına çıkardın.

2. Ol sebebden pâdişâh-ı kaqr-senc ü zü'l-'atâ
Zât-ı 'âlîñize işbu rütbeyi gördü sezâ
3. Çünkü her bir rütbe yâhüd pâyeyi ol şehriyâr
Ehline tevcîh ile eyler dile bahş-ı mesâr
4. Oldu tahsîn-kerde-i 'âlem bu tevcîh bî-riyâ
Dendi kim erbâbına ihsân olundu bârî yâ
5. Hâk te'âlâ ol şehiñ 'ömrüyle iqbâlin ziyâd
Eyleyip kalb-i şerîfin ede hem mesrûr u şâd
6. Çâkeriñ de hayr-ı da'vât-ı şehensâhî edâ
Eyledim hem hıdmet-i tebrîki de etdim becâ
7. Hâk-i pâyı 'arz-ı ma'rûz ile taşdî' eyledim
'Afvını eltâf-ı 'âlîñize tevdî' eyledim

[165]

(XLII.T.G.I) Gazel Der Kâfiye-i Kâf

[Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün]

1. Kim var 'âlemde esîr-i zülf-i hûbân olmadık
Kim var âyâ hicr-i cânân ile giryân olmadık
2. Lutf-ı tâc-dâriye her bâr ihtiyâc der-kâr iken
Bulunur mu bir kişi muhtâc-ı sultân olmadık
3. Herkesân hâlince oldu kâm-yâb-ı vaşl-ı yâr
Sâde bizler behre-dâr-ı lutf-ı cânân olmadık
4. Râh-ı aşkında o şûhuñ derd-keşân oldu velî
Çekdigimiz renc-i sûzişden peşimân olmadık
5. Fevziyâ olduksa da hem-bezm-i ehl-i ma'rifet
Yoğdur isti'dâdımız⁴²¹ kim ehl-i 'irfân olmadık

⁴²¹ Metinde "استعدادم" şeklinde geçmektedir.

(XLII.T.Ş.I) Şarkı

[Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Fe'ülün]

1. Saña maḥşûş ey şüh bu letâfet
Saña maḥşûş bu hüsn ü melâhat
Kuluñda varsa da gerçi kabâhat
Yine lutf et efendim kıl 'inâyet
2. Şudâ' verdim geçen gün hâk-i pâye
Olup hem-dem fiğânım şavt-ı nâya
Akıp eşkim dem-â-dem süy-ı çaya
Yine lutf et efendim kıl 'inâyet
3. Kuluñ Fevzî ne yapsın oldu 'âşık
Seniñ nîrân-ı hicriñ ile yanık
Perişandır o yüzden hâli yazık
Yine lutf et efendim kıl 'inâyet

(XLII.T.C.I) Rütbe-i Muṭlaqa Tebrîk-nâmesine Cevâb-nâme-i Mensûr

Vechen mine'l-vücüh ehliyyet ü şâyestegî-i 'âcizânem olmadığı hâlde eltâf-ı bî-gâye-i cenâb-ı şehriyâr-ı Süleyman-şiyemî ve 'inâyât-ı bî-nihâye-i tâc-dâr-ı deryâ-keremîden bu kerre 'uhde-i mürâneme tevcih ü ihsân-ı şâhâne buyurulan rütbe veyâhüd pâyeye güyâ istihkâkım var imiş gibi ma'a't-tensîb ve't-taşvîb süy-ı izbâr-ı tebrîke sevğ-i semend-i hâme ve o yolda irsâl-i kerem-nâme buyurmaları mücerred mütehallik ü pîşe-dâr oldukları mişvâr-ı kerem-i cenâb-ı seniyyü'l-himemîleri mübteğâ-yı 'âlîsi olduğu bî-rey ü iştibâh bulunmuş ve bu vechle [166] haḫḫ-ı nâ-haḫḫ-ı çâkerânemde bî-dirîğ buyurulan teveccühât-ı mekârim-gâyât-ı⁴²² sûtüde-şîfâtîleri da'ire-i takrîr ü tahrire güncâyiş-pezir⁴²³ olmaz mertebede bâ'îş-i şükr ü şâdumân olarak ed'îyye-i ḫayriyyeleriyle eşniyye-i behiyyeleri yâd u tekrâr kılınmış olduğunun beyânı siyâkında 'arz u taḫdîm-i cevâb-nâme-i sitâyîşkâriye ibtidâr kılındı ol bâbda.

(XLII.T.C.M.I) Cevâb-nâme-i Manzûm

[Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün]

1. Ey edâ-yı resm-i tebrîke mürüvvet-güsterim
V'ey eḫibbâsın unutmaz çok keremlü dâderim
2. Geldi bir vaqt-i sa'îdde nâme-i mergûbuñuz
Rütbe-i ihlâş-verî tes'îdine mektûbuñuz

⁴²² Metinde "مکامغایات" şeklinde geçmektedir.

⁴²³ Metinde "کنجایشهریز" şeklinde geçmektedir.

Kaynakça

1- ARŞİV KAYNAKLARI

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbiâli Evrak Odası Tasnifi

nr. 1567-117470.

nr. 1580-117470.

Dahiliye Tasnifi

Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 2452-78.

Irade Tasnifi

Maliye (ML.) nr. 40-14.

Taltifat (TAL.) nr. 105-45.

Maarif Nezareti Tasnifi

Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 422-3.

Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 46-52.

Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 95-81.

Mektubî Kalemi (MKT.) nr. 46-117.

Sadaret Tasnifi

Mühimme Kalemi Evrakı (MKT.MHM.) nr. 227-7.

Nezair ve Devair Evrakı (MKT.NZD.) nr. 229-89.

Yıldız Tasnifi

Başkitabet Dairesi Maruzatı (PRK.BŞK.) nr. 29-42.

Hazine-i Hassa (PRK.HH.) nr.17-58.

Mütenevvi Maruzat (MTV.) nr. 45-18

2- KAYNAK ESERLER

- Acar, Kadir: “Âbidin Paşa'nın Hayatı ve 'Âlem-i İslâmiyyet Müdâfaa' Adlı Risalesi”. **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 20/1, 2024, s.267-289.
- Adam, Merve: **Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin “et-Teveşşülâtü'l-Fevzîyye fi'n-Nuûtî'n-Nebeviyye” İsimli Eserinin İncelenmesi**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- Ahmed b. el-Hüseyin el-Beyhakî.: **el-Câmî' li Şu'abi'l-İmân**, yay.haz: Mektebetü'r-Rüşd, 2003/1423, c. 2.
- Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, thk. Şuayb el-Arnaût vd., c. XIV, Beyrut, Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.
- Arpa, Recep: “Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Osmanlı Gazete ve Dergilerinde Yer Alan Tefsir İlanları”, **Usul İslam Araştırmaları**, 16/16, 2011, s.27-66.
- Arslan, Ömer Faruk: **Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin Tefsir Risalelerinin Tahli**, Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2011.
- Arslan, Sami: “İslam Kitap Kültüründe ‘Şerhi Meşrûha Bağlamak’: Kitap İsimlerinde Secî”, **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi**, 14, 2019, s.123-149.
- Âşık, Nazan: “Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin İcmâlü'l- Kelâm Adlı Mevlidi”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, 6/26, 2013, s.77-91.
- Atik, Rabia Nur: **Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi'nin Câmîu's-Salavât ve Seyfü'l-Cihâd fi Nasri'l-İbâd Risâleleri -İnceleme, Transkripsiyon ve Kaynaklarının Tespiti**, Denizli: Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Aydar, Hidayet: “Osmanlı Tefsir Kültürüne Bir Katkı: Mehmed Fevzî Efendi'nin Tefricu'l-kalak fi tefsiri sûreti'l-Felak Adlı Sure Tefsirinin İşâri Yönden İncelenmesi”, **Tefsir Araştırmaları Dergisi**, 6/2, 2022, s.633-656.
- Aydın, Remzi: “Kayseri'de II. Abdülhamid Han Dönemi'nde İnşa Edilmiş İki Yapı: Zeynel Abidin ve Seyyid Burhaneddin Türbesi”, **ZEITSCHRIFT FÜR DIE WELT DER TÜRKEN**, 3/3, 2011, s.292-293.
- Ayverdi, İlhan: **Misalli Büyük Türkçe Sözlük**, İstanbul, Kubbealtı Yayınları, 2010.
- Baybara, Neriman: **Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendi, Hayatı ve Eserleri**, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2007.
- Boran, Uğur: “Sözlükçülük Geleneğimize Umumi Bir Bakış ve Edirne Müftüsü Fevzî Efendi'nin Arapça-Türkçe Manzum Sözlüğü: Tuhfe-i Fevzî”. **Şarkiyat Mecmuası**, 28, 2017, s.73-154.
- Bursalı Mehmet Tahir Efendi: **Osmanlı Müellifleri**, yay.haz.: A.Fikri Yavuz – İsmail Özen, c.I, İstanbul, Meral Yayınları, 1972.
- Coşgun, Gökhan, Metin Yıldırım.: “Edirne Müftüsü Kureyşîzâde Mehmed Fevzî Efendi ve Revâhiyu'l-fevâiyih fi Senâiyihî'l-Medâiyih Adlı Şiir Mecmuası”, **İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi**, 7/2, 2021, s.1046-1085.

- Çağlar, Abdülkerim: “Kureyşîzâde El-Hâc Mehmed Fevzî Efendi'nin ‘Nihâyetü'l-İktidar Li'l-Evliyâi'l-Kibâr’ Risâlesi: İnceleme ve Transkripsiyon”. **Kafkas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 10/19, 2023, s.252-269.
- Çiçek, Kemal: “Mehmed Ermin Paşa, Kıbrıslı”. **DIA**, 2003, c. XXVIII, s. 463-464.
- Dehhudâ, Ali Ekber: **Lûgat-nâme**, Rivâyet-i Devvom, Tahran, Intişârât-ı Dânişgâh-ı Tahran, (CD).
- Diğroğlu, Filiz: “II. Abdülhamid Döneminde Dinî Yayıncılık: İslâmî Metinleri Kim Üretir?-II”. **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 54, 2018, s.1-44.
- Dilçin, Cem: **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2004.
- Dönmez, M. İsmail: “Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) ‘Miftâhu'l-merâm fi Târîfi Ahvâli'l-Kelîmeti ve'l-keâm’ Adlı İzhâr Şerhinin Değerlendirilmesi”. **Şarkiyat Mecmuası**, 24, 2014, s.55-73.
- Dönmez, Tekin, Ayşe Betül.: “Serbestzâde'nin *Tercüme-i Celâl*'i Örneğinde 19. Yüzyıl Osmanlı Kelâm Tercümelerine Genel Bir Bakış”, **Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a XIX. Yüzyıl Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası: Âlimler, Müesseseler ve Fikri Eserler**, ed. Ahmet Hamdi Furat, İstanbul, Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları, 2021, s.435-459.
- Durmuş, İsmail: “İrsâl-i Mesel”, **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.40, 2021.
- Dursun, Akif: “Râbitanın Tarihî Gelişimi, Tanımı ve Fikhî Hükümü”. **Sufiyye**, 2021, 10, s.84-129.
- Ebü'l-Muammer Fuad.: **Usûl-i kitâbet-i resmîyye ve gayr-i resmîyye**, İstanbul, Matbaa-i Jirayır-Keteon, 1328.
- Eliaçık, Muhtittin: “Sultan II. Abdülhamit'e Sunulan Teşekkürnâme”, **Düşünen Şehir**, 2018, 5, s.156-163.
- Erdoğan, Mehtap: “Mehmed Fevzî Efendi'nin Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ Adlı Eseri ve Bu Eserdeki Şarkılar”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 3/5, 2010, s.86-145.
- Gazali, Ebu Hamid Nasr b. Muhammed: **İhyau ulûmi'd- dîn**, Kahire, c.IV, 2004, s.299-306.
- Gökbilgin, M. Tayyip: **Osmanlı Paleografya ve Diplomatik İlmî**, İstanbul, Enderun Kitabevi, 1993.
- Gökmen, Ertan: “Manisa Medreseleri Nüfus Yoklama Defteri”. **Tarih İncelemeleri Dergisi**, 27/2, 2012, s.381.401.
- Gökmar, Remzi: **et-Tecrîd fi kelîmetü't-Tevhîd Risâlesi ve Şerhi**, İstanbul, Kitsan Yayınları, t.y.
- Göz, Kemal: **Mehmed Fevzî Efendi ve Hadaik-i Hamidiyye Risalesi**, Ankara, Fecr Yayınevi, 2022.
- Göz, Kemal: “Denizlili Mehmed Fevzî Efendi'nin ‘Hadâik-i Hamîdiyye Nâm Ahlâk Risalesi’ Çerçevesinde Ahlâkî Erdemler”. **Turkish Studies Dergisi**, 9/2, 2014, s.713-725.
- Gültekin, Hasan: **Türk Edebiyatında İnşâ**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2015.
- Günaydın, Necati: **Tahrîrü'l-murad li def'i't-ta'n ve'l-fesad İbnü'l-Arabî Müdafaası**, İstanbul, İBER Yayınları, 2024.

- Gürkan, Nejdî: **Mehmed Fevzî Efendi Fethu'l-Verde "Şerhu'l-Bürde"**, İstanbul, Tavas Belediye Yayınları, 2011.
- Haksever, Halil İbrahim: **Eski Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergisi'nin Münşeât'ı**, Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.
- Hourieh, Marwa: **Kureyşizâde Mehmed Fevzî Efendi'nin "Tefrîcü'l-Kalak fî Tefsîri Sûreti'l-Felak" Adlı Eserinin Muhteva ve ÜslupYönünden İncelenmesi**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2020.
- İşıl, Hayide: **Osmanlı Coğrafyasında Yapılmış Farsça Manzum Kasîde-i Bürde Tercüme-leri ve Muhammed Tebâdekânî'nin Kasîde-i Bürde Tahmisi (Muhteva-İnceleme)**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2021.
- İşkın, Gökhan Sebati: "Kuşadalı Mustafa B. Hamza (Adalı), Netaicu'l-Efkar Adlı Eseri ve Kendisine Yöneltilen Eleştiriler". **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 11/1, 2007, s.153-171.
- İbrahim Şinasi: **Durûb-ı Emsâl-i Osmaniye**, İstanbul, Matbaa-i Ebüzziya, 1302.
- İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal: **Son Asır Türk Şairleri**, c.I, İstanbul, Millî Eğitim Basımevi, 1969.
- İnal, İbnülemin Mahmut Kemal: **Hoş Sadâ Son Asır Türk Musikînasları**, İstanbul, Ke-tebe Yayınları, 2019.
- İpşirli, Mehmet: "Osmanlılarda Kitâbet-i Resmîyeye Dair Eserler Hakkında Bazı Gözlemler", **Osmanlı Diplomatiği Semineri-30-31 Mayıs 1994**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1995, s.1-8.
- İsmâîl bin Muhammed el-Aclûnî: **Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs 'amme'stehere mine'l-ehâdis 'alâ elsineti'n-nâs**, c. 2, Beyrut, 1418/1997, s. 226-27, nr. 2159.
- Kara, İsmail: **Hilâfet Risâleleri**, c.I, İstanbul, Klasik Yayınları, 2021.
- Karabey, Turgut: "Tarih Düşürme", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, c.40, , 2021.
- Karataş, Akif: **Mehmed Fevzî Efendi'nin Bülbülistan İsimli Eseri (İnceleme-Tercüme)**, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kaska, Çetin: "Edirne Müftüsü Fevzi Efendi'nin Bülbülistan Adlı Eserindeki Farsça Şiirler", **Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2021, 11/21, s.117-135.
- Kayaokay, İlyas: "Seyyid Fevzî'nin Manzum Kerbelâ Mersiyesi: Taziye-nâme", **Kalemname**, 5/9, 2020, s.119-134.
- Kayseri Belediyesi: "Zeynel Abidin Türbesi", (Çevrimiçi) <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-lis-teleme/zeynel-abidin-turbesi>, 29 Mayıs 2024.
- Koltaş, Nurullah: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Rabita' Hakkındaki 'Aynü'l-hakîka fî Râbitati't-tarîka Adlı Eseri", **Mehmed Fevzî Efendi'nin Üç Risalesi (Fıkah-Ahlak, Tefsir-Hadis ve Tasavvufa Dair Dini Risaleler)**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2021.
- Korkmaz, Seyfullah: "Hacı Torun Efendi'nin Miftâhu'l Hayât İsimli Eseri Üzerine Bir Aral-tırma", **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 1/30, 2011, s.363-372.

- Köksal, Mehmet Fatih: **Kayserili Divan Şairleri**, Kayseri, Geçit Yayınları, 1998.
- Köksal, Mehmet Fatih: **Mevlid-nâme**, Ankara, Diyanet Vakfı Yayınları, 2011.
- Kütükoğlu, Mübahat S.: **Osmanlı Belgelerinin Dili (Diplomatik)**, İstanbul, Kubbealtı Neşriyatı, 1994.
- Kütükoğlu, Mübahat S.: "Osmanlı Diplomatiğinde Birbiri Yerine Geçen Belgeler: Arıza-Kaime, Tahrirat-Şukka", **Osmanlı-Türk Diplomatiği Semineri**, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1995, s.91-112.
- Mehmed Fevzî Efendi Eski Edirne Müftüsü: **Muhtasar Hac Rehberi**, yay.haz.: y. İstanbul, Fazilet Neşriyat, t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **'İyânü'l-mesâlik fî beyânî'l-menâsik**, İstanbul, Mekteb-i Sanayi Matbaası, 1308.
- Mehmed Fevzî Efendi: **'Aynü'l-hakîka fî râbitati't-tarîka**, Konyalı İbrahim Hakkı Kütüphanesi, nr. 170, nesih, Osmanlı Türkçesi, 130x220, 14.vr.
- Mehmed Fevzî Efendi: **'Aynü'l-hakîka fî râbitati't-tarîka**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Bülbülîstân**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1314.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Câmi' u's-salavât**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-'Atiyetü'l-kuddûsiyye ale'l-kasîdeti'l-kudsiyye**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Arapça Yazma Eserler Bölümü, nr. 4893, vr.67, st.21, nesih.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Cemâlü'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-Devvânî**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Cemâlü'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-Devvânî**, Millî Kütüphane, İbn Sina Bölümü, nr. 06, MK. Yz. A. 5322, st. 21, nesih, 240x180mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Feyzü'l-cârî fî ta'rîfi'l-Beyzâvî ve'l-Buhârî**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Hasîdetü'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-medeniyye**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Havâssu'n-nâfi' a fî tefsîri sûreti'l-Vâkı'a**, y.y., 1313.
- Mehmed Fevzî Efendi: **el-Ünsü'l-ma'nevî fî şerhi Kudsi'l-Mesnevî**, İstanbul, el-Hâc Mu-harrem Efendi Matbaası, 1300.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Envârü'l-kevâkib fî leyleti'r-Regâib**, 1316, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4694, vr.5, st.17, nesih, 242x172mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tefrîd fî tercemeti't-Tecrid**, İstanbul, Esad Efendi Destgahı, 1285.
- Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tefrîd fî tercemeti't-Tecrid**, Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi, nr. 119929, nesih, Osmanlı Türkçesi, 185x120-140x85 mm, 111.vr.
- Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tevessülâtü'l-Fevzîyye fî'n-Nu'ütî'n-Nebeviyye**, İstanbul, Cemal Efendi Matbaası, 1316.
- Mehmed Fevzî Efendi: **et-Tevessülâtü'l-Fevzîyye fî'n-Nu'ütî'n-Nebeviyye**, İstanbul Üniver-sitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, İbnü'l-Emîn, nr.607.

- Mehmed Fevzî Efendi: **et-Teveşşülâtü'l-Fevzîyye fi'n-Nu'ütî'n-Nebeviyye**, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nr. 3324.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'l-gınâ fi şerhi'l-binâ**, İstanbul, Arif Efendi Matbaası, 1307.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'l-verde şerhu'l-Bürde**, 1304., Millet Kütüphanesi, A.E. Şerriyye Koleksiyonu, nr. 167502, vr.223, st.21, nesih, 244x178-178x110mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Fethu'r-râcî fi şerhi İşâgocî**, İstanbul, Şirket-i Sahafîyye-i Osmaniyye Matbaası, 1317.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Fihristü'l-âsâr**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Garîsetü't-tübâ şerhu'l-Kasîdeti 'Ulyâ**, İstanbul, Şeyh Yahya Matbaası, 1318.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hadâ'ik-i Hamîdiyye-Nâm Ahlak Risalesi**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4187, vr.7, st.21, nesih, 235x160mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hakikatü'l-hürriyye**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hazînetü'l-hutabâ**, İstanbul, İsmail Efendi Matbaası, 1294.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hediyye-i Fevzî**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hediyyetü's-sulehâ**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Hulâsatü'l-mîzân**, İstanbul, Muharrem Efendi Matbaası, 1288.
- Mehmed Fevzî Efendi: **İbtihâl**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **İcmâlü'l-keâm fi mevlidi'n-Nebîyyi 'aleyhi's-selâm**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **İsbâtü'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât**, 1314, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, vr1b-2a.
- Mehmed Fevzî Efendi: **İsbâtü'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât**, 1314, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, nr. 4693, vr.12, st. 21, nesih, 245x170mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kasîde-i Kudsiyye**, t.y., İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Arapça Yazma Eserler Bölümü, nr. 4893, vr.3, nesih.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kasîde-i Kudsiyye**, y.y., 1307.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kasîde-i Medeniyye**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kasîde-i 'Ulyâ**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kenzü'l-ferâid fi şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-'Akâid**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1305.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlidi Ahmedi'l-Muhtâr**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsiyyü'l-ferah fi tefsîri sureti Elem Neşrah**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsiyyü'l-irfân fi tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an**, İstanbul, Dârü't-Tibâati'l-Âmire, 1304.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsiyyü's-sirâc fi nazmi'l-Mi'râc**, y.y., t.y.

- Mehmed Fevzî Efendi: **Kudsü'l-mesnevî**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Lem'u'l-fevâ'id fi ta'rîfâtî'l-ulûmi ve'l-kavâ'id**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Mesîrû'l-halâs fi tefsîri sûreti'l-İhlâs**, İstanbul, İbrahim Efendi Matbaası, 1309.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Mevhibetü'l-Vehhâb fi ta'bîrâtî'l-elkâb ve münâcâtî Rabbi'l-erbâb**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Miftâhu'n-necât fi teslîsi'l-lügât ve tahmîsi'l-kasîdeti'l-bürde li medhi seyyidi's-sâdât**, İstanbul, Muharrem Efendi Matbaası, 1274.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Miftâhü'l-merâm**, İstanbul, Matbaa-i Âmire, 1305.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Mihekkü'z-zeheb**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nesâihu'l-Fevzîyye**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nihayetü'l-iktidâr li'l-evliyâi'l-kibâr**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nücümü'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, İstanbul, 1315.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nücümü'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, Süleymaniye Kütüphanesi (Yazma Bağışlar) nr. 6342, 14vr.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nücümü'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ**, Millet Kütüphanesi (A.E. Şerriyye) nr.1158, 12vr.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Nüzhetü's-sâcidîn fi hudmeti Zeyni'l-Âbidîn**, Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, 352301, nesih, Osmanlı Türkçesi, 215x156-156x96 mm, 29.vr.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Revâiyü'l-fevâiyih fi senâiyihî'l-medâiyih**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Rûhu's-salât** İstanbul, Karnik Matbaası, 1303.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Seyfü'l-cihâd fi nasri'l-ibâd**, İstanbul, Yahya Efendi Matbaası, 1900.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Seyfü'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb**, İstanbul, el-Hâc İzzet ve Ali Bey Efendi Matbaası, 1290.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tahrîrû'l-murad fi def'i't-ta'ni ve'l-fesâd**, Balıkesir, Balıkesir Vilayet Matbaası, 1305/1306.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tefrîcü'l-kalak fi tefsîri sûreti'l-Felak**, İstanbul, Bosnalı Hacı Muharrem Matbaası, 1284.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Temessükü'l-ezyâl min sâdâtî'r-ricâl**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tercî-i Bend**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tesliyyetü'l-mahsûdîn**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Teysîrû'l-fülk fi tefsîri sûreti'l-Mülk**, İstanbul, Şirket-i Sahafîyye-i Osmaniyye Matbaası, 1307.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tezkîr-i Diyânet ve Tenkîr-i Hıyânet**, Halep, 1295.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Tuhfe-i Fevzî**, y.y., 1306.

- Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, t.y., Süleymaniye Kütüphanesi, Yazma Bağışlar, nr. 344462, vr.23, st.21, nesih, 221x140-172x87mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, t.y., Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu, nr. 253698, vr.24, st.21, ta'lik, 230x145-180x80 mm.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Üssü'l-intizâm**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Vesîle-i saâdet**, y.y., t.y.
- Mehmed Fevzî Efendi: **Zübdetü'l-âsâr ve 'umdetü'l-efkâr**, y.y., t.y.
- Muhammed b. İsâ et-Tirmizî:
Sünenü't-Tirmizi, yay.haz.: Müessesetü'r-Risâle Naşirun, Beyrut, 1432/2011.
- Mütercim Âsım Efendi: **Kâmusu'l- Muhît Tercümesi**, 1.cilt, yay.haz.: Mustafa Koç ve Eyüp Tanrıverdi, İstanbul, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Orçun Kafesçioğlu, Figen.: "19. Yüzyılın İkinci Yarısından Günümüze Galata/Karaköy'de Kent Morfolojisi ve Yapı Türlerinin İncelenmesi", **İDEALKENT**, 7/18, 2016, s. 174-203.
- Ortaylı, İlber: **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı**, İstanbul, Kronik Kitap, 2018.
- Özkan, Mehmet: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) *'İyânü'l-mesâil fi beyânü'l-menâsik* Adlı Eseri Üzerine Bazı Değerlendirmeler", **Balkanlar ve İslâm**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2020, s.597-622.
- Öztürk, Mehmet: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin 'Gerçek Özgürlük' Hakkındaki *Hakikatü'l-hürriyye* Adlı Eseri", **Mehmed Fevzî Efendi'nin Üç Risalesi (Fıkıh-Ahlak, Tefsir-Hadis ve Tasavvufa Dair Dini Risaleler)**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2021.
- Saraç, M. A. Yekta: **Klasik Edebiyat Bilgisi (Belâgat ve Biçim-Ölçü-Kâfiye)**, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.
- Sofuoğlu, Mehmet: **Sahîh-i Buhari ve Tercemesi**, c.1, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1987.
- Şahin, Naim, M. Ali Aynî: "Türk Mantıkçıları", **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 17, 2005, s.343-354.
- Şemseddin Sami: **Kâmus-ı Türkî**, yay.haz.: Fazılhak Negiz ve Aziz Ençakar, İstanbul, Şifa Yayınevi, 2016.
- Şen, Ercan: "Müfessir Celal Yıldırım'ın İlmî Çalışmaları, Kur'an Tasavvuru ve Din Eğitimi Hakkındaki Görüşleri". **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, 23/2, 2021, s.514-531.
- Şentürk, Mustafa: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin (1318/1900) Rûhu's-Salât Adlı Eseri ve Çeviriyazısı", **Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi**, 9, 2022, s.62-81.
- Şentürk, Mustafa: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'nin *Teyşîru'l-fülk fi tefsîri sûreti'l-Mülk* Adlı Eseri", **Balkanlar ve İslâm**, ed. Abdullah Taha İmamoğlu, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2020.
- Şimşek, Muttalip: "Osmanlı Döneminde Kudüs'ün Tanınmış Ailelerinden Hüseyinler", **Üsküdar Üniversitesi Journal of Social Sciences**, 2019/8, s.52-68.

- Topaloğlu, Bekir, Hayrettin Karaman: **Arapça-Türkçe Yeni Kamus**, İstanbul, Nesil Yayınları, 1995.
- Türkoğlu, Serkan: "Mehmed Fevzî Efendi ve Kudsiyyü's-sirâc fi Nazmi'l-mi'râc Adlı Eseri", **Turkish Studies**, 8(13), 2013, s.1617-1644.
- Uzun, Mustafa: "Mevlid Edebiyatında Önemli Bir Son Devir Şairi: Mehmed Fevzî Efendi ve Mevlidleri". **Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 33/2, 2007, s.87-128.
- Ünver, İsmail: "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", **Turkish Studies**, 3/6, 2008, s.1-46.
- Ürekli, Fatma, Muzaffer Ürekli: Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Yardım Kampanyaları ve Toplumsal Dayanışma Üzerine Değerlendirmeler" **Osmanlı Dönemi Balkanlarda Kültürel ve Sosyal Hayat**, ed. Zafer Gölen, Abidin Temizer, İstanbul, Gece Kitaplığı, 2018.
- Üstün, Ahmet Sedat: **Kur'an-ı Kerim Sözlüğü**, y.y., 2021, 312.
- Yalçın Kuşlu, Süreyya, Nihayet Arslan: "Dini Kişilikler Çerçevesinde 19.Yüzyıl Mevlidleri'nin Vesiletü'n-Necât ile Mukayesesi", **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, 5/2, 2022, s.612-652.
- Yazar, İlyas: **"Kânî Dîvânı"**, Ege Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İzmir, 2006.
- Yekbaş, Hakan: "Klasik Türk Şiirinde Regâibiyeye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyesi", **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, 17/42, 2010, s.69-95.
- Yekbaş, Hakan: "Mehmed Fevzî Efendi'nin Mevli Okumanın ve Dinlemenin Câiz Olduğuna Dair Risalesi". **Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 14/1, 2010, s.371-398.
- Şimşek, Selami: **Efendiler Efendisi İçin Mevli Okumanın Faziletleri**, İstanbul, Buhara Yayınları, 2016.
- Yılmaz, Ömer, Mine Oymak.: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi ve Vesîle-i Saâdet Adlı Eseri ". **Turkish Studies Dergisi**, 11/17, 2016, s.583-608.
- Yılmaz, Ömer: **Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi (Hayatı, Eserleri, Tasavvufi Görüşleri)**, İstanbul, Hikemiyat, 2022.
- Yılmaz, Ömer: "Edirne Müftüsü Süfi-Alim Mehmed Fevzî Efendi'nin (1826-1900) Kudüs Nâipliği, Kudüs'te Yazdığı Eserler, Kudüs ve Mescid-i Aksa'ya Dair Görüşleri". **Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi**, 52, 2023, s.1-23.
- Yılmaz, Ömer: "Mehmed Fevzi Efendi'nin (Ö.1900) İnsan Tanımı ve Tasnifi Üzerine Bazı Mülâhazalar". **Journal of Analytic Divinity**, 2/3, 2018, s.6-22.
- Yiğiz, Uğur: "Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi ve Hediyye-i Fevzî Adlı Eseri", **International Journal of Filologia**, 4, 2020, s.363-397.
- Yüksel, Yeter: **"Türk İslâm Edebiyatında Duanâmeler ve Mevhibetü'l-vehhâb"**, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Kur'an-ı Kerim Meâli**, yay. haz.: Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, y.y., Diyanet İşleri Başkanlığı, 2011.

3- ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

<https://e3arabi.com/الآداب/قصة-القصيدة-شربنا-شرابا-طيبا-عند-طيب>, 9 Haziran 2024. <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-210571/tarihi-camiler.html>, 4 Mayıs 2024.

<https://www.ketebe.org/sanatkar/haci-mustafa-rakim-efendi-287>, 12 Ağustos 2024.

Dizin

93 Harbi 38, 40, 57, 75, 79

A

Abbâsiler 16

Abdurrahman Eşref Efendi 46

Abdülaziz 19, 20, 26, 70, 78, 79, 82,
83, 95, 124 357

Abdülkadir Geylânî 37, 42

'Abdüllâh bin 'Abbâs 179

Abdülmeccid 20, 78

Âbidin Paşa (Bahr-ı Sefid valisi) 63, 362

Acem 85, 86, 92, 99, 104, 116, 183,
187, 188

Adalı şerhi. bk. Netâicü'l-efkâr

Adudüddin el-Îcî 32, 74

Ahkâf 246

Ahlak 27, 47, 74

Ahmed b. Muhammed Hâlidî 61

Ahmed Gazâlî 41, 42, 75

Ahmed-i Dâî 17

Ahmediyye Medresesi 64, 76

Ahmed Rufâî 37

Ahzâb 37

Akâid 74, 75, 227

Alanyalı İbrahim Efendi 28

Âl-i İmrân 37, 135, 179, 232, 236, 298,
299, 300, 340

Ali Rıza Efendi 24, 25

Anadolu 17, 26, 38, 48, 49, 50, 54, 56,
66, 71, 317

Anadolu kazaskerliği 26

Anadolu Selçukluları 17

Ankara 15, 25, 26, 28, 31, 40, 44, 49,
79, 93, 95, 97

Antalya 27

Antalyalı Sahaf Mehmed Efendi 37

Arabistan 25, 66, 71, 358

A'râf 37

Arafat Dağı 249

Arap 15, 16, 71, 74, 111, 112, 357

Arapça 15, 16, 23, 24, 27, 28, 29, 30,
31, 32, 33, 35, 36, 37, 39, 42, 47, 48,

49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59,
60, 61, 62, 63, 64, 65, 69, 71, 72, 73,

74, 75, 77, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 96,
100, 103, 111, 359

Arif Efendi Matbaası 59

Arîza 85, 88, 98, 100, 216, 217, 225,
226, 227, 233, 234, 235, 236, 237,

238, 245, 246, 247, 253, 254, 260, 262

Arpacılar Camii 61

Arz-ı hâl 15, 35, 85, 98, 99, 103, 104,
107, 108, 111, 138, 139, 140, 141,

142, 165, 166, 168, 170, 171, 172,
173, 174, 175, 177, 178, 179, 181,

184, 186, 187, 188, 189, 191, 193,

195, 196, 198, 200, 202, 204, 217,
227, 237, 247, 254, 255, 306, 333, 334
Atıyyetü'l-kuddüsiyye 23, 53, 55, 73
Ayasofya-i Kebir Camii 86, 90, 91,
184, 186, 187
'Aynü'l-hakîka fi râbitati't-tarîka 61,
75, 124

B

Bâb-ı Basıtyye Medresesi 25
Bağdâd 197
Baharistân 57
Bakara 37, 236, 334, 336
Balıkesir 25, 36, 63
Balıkesir Vilayet Matbaası 63
Bayezid Camii 28
Beylerbeyi Camii 86, 90, 91, 168, 169
Besmele 33, 103
Beyân 65, 66, 244
Beyhakî 16, 247
Beylerbeyi Camii 86, 90, 91
Beytullah (Ka'be) 34, 38, 47, 71, 80,
88, 96, 110, 168, 169, 171, 172, 178,
179, 180, 246, 248, 249, 250, 252,
255, 256, 258, 267, 339, 352
Beyzâvî 25, 28, 29, 31, 33, 39, 58, 74
Binâ 60, 227
Bitlis 25, 26, 30, 54, 60
biyografi 27
Bosnalı Hacı Muharrem Efendi Matba-
ası 27, 30
Bostân 184, 186
Bursa 25, 79, 86, 175, 176
Bursalı Mehmed Tahir 21
Bursa Ulu Camii 79
Bursevî Hâfız Kadri Efendi 87, 91, 195
Bursevî 28, 29, 45, 58, 74
Bülbülîstân 56, 57

C-Ç

Cebel-i 'Arafât 251
Celâl 226, 228, 231, 232, 238
Celâleddîn ed-Devvânî 32, 33, 74, 225,
226, 230
Cemal Efendi Matbaası 51, 70
Cevâb-nâme 85, 117, 118, 119, 120,
121, 209, 210, 214, 215, 219, 223,
229, 230, 231, 240, 241, 242, 243,
244, 249, 250, 251, 256, 257, 258,
264, 266, 270, 274, 275, 278, 279,
283, 284, 288, 291, 292, 295, 296,
299, 300, 303, 307, 308, 311, 312,
315, 319, 323, 327, 331, 332, 336,
340, 341
Cisr-i Cedîd (Yeni Köprü) 87, 90, 188
Çatalcalı Hafız Hasan 28
Çelebi Sultan Mehmet Han 25
Çerkes Hâfız Paşa 67
Çukurluzâde Hacı Torun Efendi 78

D

Dahiliye Nezareti 80
Dârü'l-hadis 25
Dârü'l-hilâfeti'l-'aliyye Medresesi 51
Davet-nâme 84, 98, 100, 101
Dâvudiyye Medresesi 71
Deâvî 85, 87, 117, 200
Defter-hâne-i Âmire 86
Destûr-ı Debîrî 17
Devlet Şûrası 85, 89
Dıragoman Mahallesi 87, 90, 91, 200
Dîvân-ı Hâfız 187
Dîvân (Fevzî) 18, 19, 23, 42, 46, 51, 53,
54, 57, 68, 69, 70, 81, 82, 83, 84, 93,
107, 124, 359
Dîvânü'r-Resâil 16
Duha 38
Düstürü'l-İnşâ 18

E

Ebû Ali el-Fârisî 33
Ebu'l-Feth Sultân Mehmed Hân 175
Ebu'l-Hasen-i Şâzelî 42
Ebu'l-Leys-i Semerkandî 62
Ebû Saîd Hâdimî 24
Ebü'l-Muammer Fuad 19, 20, 95
Edirne 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29,
31, 33, 34, 35, 38, 40, 46, 48, 49, 50,
51, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 64, 65,
69, 72, 79, 84, 86, 87, 91, 124, 165,
166, 167, 188, 189
el-Câmi'u's-sahih 31
el-Cemâlî'd-deyyânî ale'l-Celâli'd-
Devvânî 32, 88
el-Ecvibetü'l-Kur'aniyye 'ale'l-es'ileti'l-
Mesîhiyye 62, 63
el-Fevâ'idü'l-Fenâriyye 59
el-Feyzü'l-cârî fi ta'rifi'l-Beyzâvî ve'l-
Buhârî 25, 31, 74
el-Hâc Ali Efendi 24, 61
el-Hâc Avni Efendi 86, 91, 168
el-Hâc Evliyâzâde el-Hâc Ali Rıza Efendi
23
el-Hâc İzzet ve Ali Bey Matbaası 59
el-Hasidetü'n-Nebeviyye şerhi kasîdeti'l-
medeniyye 56
el-Havâssu'n-nâfi'a fi tefsîri sûreti'l-
Vâkı'a 30, 73
el-Ünsü'l-ma'nevî fi şerhi Kudsi'l-Mesnevî
30, 49, 52
el-'Akâ'idü'l-Adûdiyye 32, 74
el-'Atıyyetü'l-kuddüsiyye ale'l-kasîdeti'l-
kudsiyye 21, 53, 55, 73, 74
Emin Efendi (Van vilayeti merkez na-
ibi) 80
Emşile 227
En'am 242
Enbiyâ 37, 142, 302
Envârü't-tenzîl 28, 29, 31, 58, 74
er-Risâletü'l-Eşîriyye (Fenârî Şerhi) 59

Erzincanî el-Hâc Mehmed Efendi 24
Esîrüddîn el-Ebherî 59, 206
Eski Cami (Edirne) 25
eş-Şifâ'u's-şerîf 59
et-Tefrîd fi tercemeti't-Tecrîd 41, 124
Evkâf 64, 76, 85, 87
Eyyûbiler 16

F

Fars 16, 357
Farsça 16, 17, 27, 30, 31, 43, 47, 49, 50,
51, 52, 53, 57, 59, 65, 72, 77, 78, 86,
88, 91, 92, 111, 112, 184, 185, 359
Fâtîha 33, 37, 65
Fatih Camii 27, 29, 52, 56, 79, 86, 87,
90, 91, 175, 196
Fatih Sultan Mehmed 17, 104, 195
Fatih Sultan Mehmed Kütüphanesi 28
Fâzıl-ı Keşşâf 211
Felak 27, 28, 37, 74, 124
Fenârî şerhi 124
Ferâiz 65
Feridüddin Attar 28, 74, 78
Feridûn Bey 18
Fethu'l-verde şerhu'l-Bürde 55
Fethu'r-râci fi şerhi İsågocî 59, 60
Fetih 57, 71
Fihristü'l-Âsâr 22, 24, 65, 69, 70
Fîl 33
Filibe 61
Firavun 64, 76
Fransız 190
Fuzûlî 58, 78

G

Galata 87, 90, 188, 189
Havyar Han (Galata) 87, 90
Garîsetü't-tûbâ 31, 37, 79
Garîsetü't-tûbâ şerhu'l-Kasîdeti 'Ulyâ
31, 52, 73, 74

- Gavs 91, 344
 Gazel 18, 33, 47, 54, 83, 84, 85, 93, 107, 109, 110, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 167, 169, 172, 174, 176, 180, 182, 187, 190, 192, 194, 197, 199, 201, 203, 205, 208, 211, 213, 216, 218, 220, 222, 224, 228, 232, 239, 244, 248, 252, 255, 259, 263, 267, 269, 271, 273, 275, 278, 280, 282, 284, 287, 289, 290, 292, 294, 296, 298, 300, 302, 304, 306, 308, 310, 312, 314, 316, 318, 320, 322, 323, 324, 326, 328, 330, 333, 335, 337, 339, 341, 343, 345, 346, 348, 350, 351, 352, 354, 359
 Gazneliler 16
 Gelenbevî 33
 Gülistân 57, 184, 185, 186, 348
- H**
- Hacı Abdurrahman Hilmi 56
 Hacı Bekir (kahveci) 87, 91, 200
 Hacı Fatma 23
 Hacılar Ezanı 165
 Hacı Mestan 88, 91, 104, 204
 Hacı Münciye 23
 Hacı Saîd Efendi 24
 Hacı Şefika 23
 Hadâ'ik-i Hamîdiyye 43
 Hadis 25, 27, 31, 39, 59, 66, 68, 74, 75
 Hâfız 96, 186, 187
 Hâfız-ı Şirâzî 86, 96, 184, 186
 Hâfız Seyyid Hoca 62
 Haşâyık 210, 227
 Halebî 35
 Halep 23, 25, 26, 40, 54, 57, 61, 64, 66, 69, 71, 76, 92
 Halep Vilayet Matbaası 40
 Hâlidî 24
 Hanefî 22, 34
 Harbiye Nezâreti 20, 99, 357
 Hariciye 85, 87, 90, 99, 120, 190, 313, 314, 315, 316
 Hâriciye Nezâreti 17
 Hasaneyn Camii 22, 71
 Hasanü'l-Hüseyn 35
 Hasîdetü'n-nebeviyye 52
 Hassa-i Ordu-yı Hümâyûn 86, 91
 Hâşiye 'alâ Tefsîri'l-Beyzâvî 29
 Haşr 37
 Hâtem-i Tâ'i 166
 Hattat Hacı Mustafa Râkım 83
 Hatuniye Medresesi 24
 Havyâr Hân 188, 189
 Hazînetü'l-hutabâ 21, 24, 25, 37
 Hâzret-i Şiddîk (Hz. Ebubekir) 39, 58, 170
 Hediye-i Fevzî 48, 49, 50, 54, 69, 80
 Hediye-tü's-sulehâ 35
 hendesiyye 227
 Hicaz 23, 61, 92, 159
 Hind Üslûbu 16
 Hucurât 57, 71
 Hulâsatü'l-mîzân 59, 124
 Hususi mektup 84
 Hüseyin Hilmi Malatyavî (Hattat) 52
 Hwâce Karabet 198
 Hz. Abdullah 50
 Hz. Abdullah b. Abbas 86
 Hz. Ali 39, 94, 226, 242
 Hz. Âmine 50
 Hz. Ebubekir 39, 58
 Hz. Fatma 39
 Hz. Hasan 39
 Hz. Hüseyin 39, 67, 71
 Hz. İsa 58
 Hz. Mehdi 58
 Hz. Osman 39
 Hz. Ömer 39, 58
 Hz. Peygamber (Hz. Muhammed) 16, 22, 38, 39, 49, 50, 52, 54, 56, 58, 67, 69, 70, 77, 78, 80, 81, 85, 95, 99, 103, 104, 134

- Hz. Zeynel Abidin 67 87, 90, 91, 99, 100, 103, 158, 185, 314, 364
- I-i**
- II. Abdülhamid 20, 34, 38, 40, 43, 44, 45, 48, 50, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 63, 68, 75, 76, 78, 79
 II. Mahmud 78
 İâgocî 59, 60, 206
 İbadet 23, 27, 43, 74, 80, 160
 İbn Abbâs 177, 178, 180
 İbnü'l-Emin 21, 27
 İbrahim Efendi Matbaası 29
 İbrahim Paşa 22
 İbtihâl 36, 37
 İcmâlü'l-keâm fi mevlidi'n-Nebiiyyi aleyhi's-selâm 26, 48
 İhlâs 29, 37, 74
 İhtârü'l-ahyâr 44
 İlmiyye 25
 İmam Birgivî 60
 İmam Buhârî 31, 62, 74
 İmam Bûsirî 28, 51, 55, 62, 74, 78
 İngiliz 190
 İnşâ 15, 16, 17, 18, 19, 22, 27, 57, 77, 80, 82, 83, 84, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 123, 357, 358, 359
 İnşirâh 74
 İrsal-nâme 84, 85, 100
 İsbâtü'l-muhassenât li-tilaveti mevlidi seyyidi's-sâdât 24, 48, 49, 50, 62, 69, 76
 İskender 174
 İskenderiye 24, 71
 İslâmbol 124, 186, 187, 200
 İsmail Efendi (Matbaa) 21, 24, 25, 37, 366
 İstanbul 15, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 67, 69, 70, 79, 80, 83, 86,
- İşârât 227
 İşârî 28, 30
 İştîyak-nâme 84, 85, 100, 101, 102
 İttihad ve Terakki 63, 76
 'İyânü'l-mesâlik fi beyâni'l-menâsik 34, 48, 72
 İzhâr 60, 123, 181, 216, 227
 İzmir 22, 28, 71, 158
 İzmir Balıkpazarı Camii 22, 71
- K**
- Ka'be (Beytullah) 71, 80, 88, 96, 109, 110, 168, 169, 171, 172, 178, 179, 180, 181, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 255, 256, 258, 267, 339, 352, 353
 Kadı Beyzâvî Tefsiri 39
 Kadı İyaz 29, 58, 74
 Kadı Mîr 59
 Kadir 37
 Kadir Gecesi 36, 39
 Kanlıca 80
 Kanûnî Sultan Süleyman 67
 Kanûn-nâme-i Âl-i Osmân 17
 Karabet 198
 Karagümrük 27, 37
 Karesi 25, 26, 63
 Karnik Matbaası 33
 Kasas 37, 236
 Kaside-i Bürde 39, 50, 51, 52, 53, 55, 72, 78, 124
 Kaside-i Kudsiyye 53, 55
 Kaside-i Medeniyye 52, 56
 Kaside-i 'Ulyâ 21, 31, 52, 79, 124
 Kastallânî 31, 46, 66
 Kastamonu 86, 91, 173
 Kâtip 18, 19
 Kayseri 25, 26, 32, 33, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 63, 66, 67, 68, 69, 74, 77

Kayserili Bahçeçizâde Hasan Şükrü Efendi 33
 Kayseri Ulu Camii 67
 Kaytancıoğlu Yorgi 87, 91, 202
 kelâm 26, 27, 32, 33, 48, 60, 65, 69, 74, 93, 94, 123, 226, 227
 Kemal Paşazâde 57
 Kenzül-ferâid fi şerhi'r-Risâleti'l-Adûdiyye mine'l-Akâid 32
 Kevâ'ib-i Şi'r ü İnşâ 18, 19, 20, 57, 81, 82, 83, 84, 85, 92, 100, 104, 105, 106, 107, 124 357, 358, 359
 Kıbrıslı Mehmed Emin Paşa 26, 79, 358
 kırâ'at 187, 195, 210, 227, 328, 339
 kırk hadis 53
 Kileci-zâde Ömer Bey 88, 91, 204
 kitâbet 17, 19, 20, 357
 Koca İstefân 87, 91, 202
 Konya 22, 28, 41, 48
 Köktürk 16
 Kubbetü's-sahrâ 53
 Kudsiyyetü'l-ahbâr fi mevlidi Ahmedî'l-Muhtâr 22, 48, 72
 Kudsiyyü'l-ferah fi tefsîri sureti Elem Neşrah 29
 Kudsiyyü'l-irfân fi tefsîri sureti'n-Necm mine'l-Kur'an 28, 71
 Kudsiyyü'l-keâm fi mevlidi'n-nebiyyi 'aleyhisselam 69, 72
 Kudsiyyü'l-minhâc fi icmâli bahsi'l-Mi'râc 69
 Kudsiyyü's-sirâc fi nazmi'l-Mi'râc 49
 Kudsü'l-Mesnevî 30, 33, 49, 52
 Kudüs 21, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 34, 44, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 61, 69, 70, 72, 73, 92
 Kur'an 23, 30, 39, 41, 52, 62, 63, 64, 72, 76, 83, 87, 91, 95, 112, 124, 178, 179, 195, 199, 252, 301, 311, 336
 Kurban Bayramı 38, 39
 Kureyşizâde 22, 28, 34, 54, 55

Kuşeyrî 33

L

Laleli-i saniye 25
 Laleli-i ûlâ 25
 Lem'u'l-fevâ'id fi ta'rifâti'l-ulûmi ve'l-kavâ'id 64, 65, 66, 73, 76
 Lofçalı İbrahim Derviş Paşa 47, 80, 358
 lügat 27, 61

M

Maarif Nezareti 28, 63, 361
 Mahkeme-i Şeriyye 34, 48, 72
 Mahmud b. Hâfız Hasan el-Mağnisî 59
 Mahmudiye 87, 91, 104, 107, 108, 191
 Makâlât 227
 Makam-ı İbrahim 179, 249, 251
 Maksûd 227
 Maliye 87, 361
 Manisa 22, 24, 25, 71
 Mantık 27, 59, 65, 66, 74
 Matbaa-i Âmire 28, 32, 35, 56, 60
 Maturidî 22
 Ma'rûf-ı Kerhî 37
 Meânî 65, 66
 Mecidînişân 331
 Mecmû'âtü't-tercî'ât 69
 Medine 25, 26, 34, 38, 44, 47, 48, 49, 52, 54, 61, 65, 67, 69, 72, 80, 81, 85, 88, 91, 118, 139, 164, 260, 262, 264
 Mefâtihu'l-ğayb 28
 Mehmed Fevzî Efendi (Kureyşizâde, sâbık Edirne Müftüsü, Edirne Müftüsü) 13, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84,

90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 107, 124, 158, 357, 358, 359, 369
 Mehmed Sadeddin Efendi (Karesi Vilayeti Matbaa Müdürü) 64
 Mehmed Şevket Eygi Kütüphanesi 34, 56
 Mekke 24, 34, 35, 38, 47, 54, 65, 71, 80, 85, 86, 88, 91, 92, 99, 104, 116, 118, 177, 179, 245, 249, 253
 Mekkî Abdullah Efendi 24
 Mekteb-i Sanayi Matbaası 34, 48
 Mektup 15, 18, 19, 63, 80, 81, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 92, 95, 97, 98, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 221, 225, 230, 240, 246, 250, 253, 254, 260, 266, 268, 272, 273, 276, 277, 281, 285, 286, 289, 293, 357, 358, 359
 Memlûkler 16
 Merâhu'l-ervâh 227
 Mercan 33
 Mescid-i Aksâ 23, 24, 28, 30, 56, 72, 344
 Mesnevî 18, 28, 39, 46, 48, 49, 58, 84, 85, 107, 112
 Mesnevî-i Şerif 39
 Meş'arü'l-Haram 249
 Meşihat 40, 85, 89, 99, 120, 301, 303
 Mevhibetü'l-Vehhâb fi ta'bîrâti'l-elkâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb 25, 38, 77, 92, 124
 Mevlânâ 28, 42, 46, 58, 62, 74, 76, 78
 Mevlevî 23, 24, 39
 Mevleviyyet 25, 90, 104, 121, 321, 322, 323, 324
 Mevlid 24, 25, 39, 48, 49, 54, 55, 62, 67, 76, 77, 83, 85, 90, 102, 121, 342, 343, 365, 369
 Me'ânî 93, 124, 210, 227, 244
 Mısır 22, 24, 53, 61, 62, 63, 71, 85, 86, 92, 99, 172
 Miftâhu'n-Necât 124
 Miftâhu'l-merâm 60
 Mihekkü'z-zeheb fi tecribeti müddei'l-ilm ve'l-edeb 22, 64, 66, 76
 Mina 247, 249, 250
 Miraciyye 27, 40, 49, 54, 85, 90, 91, 95, 102
 Mir'âtü'l-Uşûl 59, 227, 175, 176
 Mi'râciyye 121, 344
 Moğol 16
 Molla Abdurrahman Câmî 33, 41, 57, 75, 78
 Molla Celal 226, 231
 Molla Fenârî 59
 Mostar 25, 31
 Muğni't-Tullâb 59, 60, 124
 Muhabbet-nâme 84, 85, 101, 102
 Muhammed b. Abdülhâlık el-Meyhenî 17
 Muhammed Cân Efendi 25
 Muhammed Tahir el-Hüseynî (Kudüs Hanefi Müftüsü) 21
 Muharrem Efendi Matbaası 30, 50, 52, 59
 Muhtasar-ı Müntehâ 175
 Muhyiddin İbnü'l-Arabî 64, 76
 Mustafa Nazif (Hattat) 50
 Mutavvel 88, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 232
 Müderris 64, 71, 76, 79, 92, 357
 Müftü 26, 41, 62
 Mülk 28, 29, 74, 203, 204, 351
 Mü'min 37
 Mü'minûn 37
 Münacaat 43, 48, 50, 53, 55, 83, 85, 124, 125, 126, 128, 129, 131, 132, 135, 136, 137
 Münşeât 17, 18, 19, 57, 77, 81, 82, 84
 Münşeât-ı Okçu-zâde 18
 Münşeâtü's-Selâtin 18
 Münşî 17, 18, 19
 Müntehâ 176, 227
 Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî 53, 68, 70, 81
 Müntehâb-ı Nefâis 35

N

Nahiv 65, 66
 Nakşibendî (Nakşibendiyye) 22, 24, 75
 Nas 37
 Na't 27, 53, 54, 55, 77, 85, 116, 143, 144, 146, 149, 150, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161
 Necati (medrese) 25, 64, 363
 Necm 28, 71, 74, 95, 153, 154, 344
 Nesâ'ihu'l-Fevziyye 58
 Netâicü'l-efkâr (Adalı şerhi) 60
 Nîl 174
 Nigaristân 57
 Nihayetü'l-iktidâr li'l-evliyâi'l-kibâr 41
 nişân-ı 'Osmânî 329, 331
 Nizâmülmülk 16
 Nûr 93, 162, 195, 196, 214, 215, 280
 Nûr-ı Osmânî Camii 87, 91, 195, 196
 Nüşîrevân 163, 166
 Nücûmü'l-ihtidâ fi rucûmi'l-a'dâ 62, 76, 80
 Nüzhetü's-sâcidîn fi hıdmeti Zeyne'l-Âbidîn 67

O-Ö

Osman Han 78
 Osmanlı 15, 16, 17, 18, 19, 21, 23, 25, 26, 28, 32, 41, 51, 58, 61, 65, 67, 71, 74, 75, 76, 78, 79, 87, 91, 93, 99, 100, 101, 103, 357, 358, 359, 361, 362

P

Pehlevîce 16
 Priştine 25, 26
 protesto-nâme 89

R

rabıta 61, 75
 Rahoviçe-i Bâlâ 86, 170, 171

Ramazan 27, 29, 31, 33, 39, 57, 71, 73, 74, 85, 90, 101, 121, 336
 Ramazan Bayramı 39
 Raport 108, 191, 192
 Ravza 35, 47, 81, 85, 88, 99, 103, 104, 116, 138, 139, 140, 141, 142, 152, 163, 246, 260, 262, 264, 266, 267
 Râzî 28, 41, 46, 74
 Reddiye 27, 63, 74, 75
 Regâib gecesi 50
 Regâibiyye 27, 50, 77
 Reisü'l-küttâblık 17
 Resmî mektup 97
 Resmî yazışma 19, 20
 Revâyihu'l-fevâiyih fi senâiyihî'l-medâiyih 55
 Rûhu'l-beyân 28, 29, 35, 39, 58, 74
 Rûhu's-salât 33
 Rumeli 26, 33, 38, 48, 49, 50, 54, 56, 66, 71
 Rusçuk 25, 26
 Rusçuklu Emin Efendi 35, 60

S-Ş

Sâbık Edirne Müftüsü. bk. Mehmed Fevzî Efendi
 Sadâret 85, 86, 89, 99, 120, 170, 297, 299
 Sahaf El-Hac Nûri Efendi 19, 82
 Sahafklar Çarşısı 23
 Sahih-i Buhârî 29, 31, 39, 53, 57, 71
 Salma Tomruk 87, 90, 200
 Sarf 60, 65, 66, 107, 191, 227, 316, 322, 329
 Sarı Abdullah 18
 Seb'u'l-Mesânî 230
 Selanik 28
 Selçuklular 17
 Seraskerî 85, 86, 89, 307
 Servet Bey 87, 193, 194
 Seyfü'l-cihâd fi nasri'l-ibâd 26, 40, 54, 57, 79

Seyfü'l-gullâb alâ Muğni't-tullâb 21, 59, 124
 Seyyid 22, 68, 70, 358
 Seyyid Fevzî 70
 Sivas 22, 57, 87, 91, 193, 194
 Siyaset 27
 Sultan Gazi Osman Han (I. Osman) 45, 58, 78
 Sübhaneke 33
 Süleyman Çelebi 48, 49, 78
 Sünûhât-ı Kudsiyye 51, 70
 Şâh Muhammed Bahâuddin-i Nakşibend (Şâh-ı Nakşibend) 37, 42
 Şam 53, 73
 Şarkı 18, 77, 81, 83, 84, 85, 107, 109, 110, 112, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 167, 170, 172, 174, 177, 181, 183, 188, 190, 192, 195, 197, 199, 201, 203, 205, 208, 212, 214, 216, 218, 220, 222, 224, 229, 233, 239, 245, 249, 252, 256, 259, 263, 267, 270, 272, 274, 276, 278, 280, 283, 285, 287, 289, 291, 293, 295, 297, 299, 301, 303, 305, 307, 309, 311, 313, 315, 317, 319, 321, 322, 323, 325, 327, 329, 331, 333, 335, 338, 340, 342, 344, 345, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 359
 Şa'bân-ı Velî 86, 91, 173
 Şemseddin Bey 24, 80
 Şemseddin el-İsfahânî 33
 Şemsi Paşa (Van vilayeti vali vekili) 80
 Şerh 27, 31, 42, 49, 52, 53, 55, 60, 73, 74, 211, 227
 Şerh-i Buhârî 46, 66
 Şerhu'l-'Akâ'idi'l-Adûdiyye 74
 Şerhu'l-Kasîdeti'l-kâfiye li Hazreti Ali kerremallâhu vecchû 69
 Şerhü Risâle ibtâli'r-râbıta 62
 Şerif Abdülmuttalib b. Galip 80, 358
 Şerif Fitri Hocaîzâde 25, 40, 51, 358

Şer'iyye Mahkemesi 61
 Şeyh Ahmed-i Rufâî 42
 Şeyh Bedehşânî 25
 Şeyh Sadî Şirazi 44, 57, 78, 86, 96, 184, 185, 186, 187
 Şeyh Yahya Matbaası 31
 Şeyhzâde 29, 74
 Şîrâz 188
 Şiâ 16
 Şifâ-i Şerîf 29, 31, 39, 52, 58, 124
 Şiir 93, 123
 Şirket-i Sahhafıyye-i Osmaniyye (Matbaa) 29, 47, 60

T

Taftazânî 33
 Tâhâ 37
 Tahrîrât 85, 88, 98, 206, 207, 212
 Tahrîrü'l-murad fi def'i't-ta'ni ve'l-fesâd 63, 76
 Taif 86, 179, 180
 Tanzimat 17, 19, 20, 74, 95, 99, 357, 358, 359, 362
 Tanzimat Fermanı 79, 83
 Tanzîru'l-mesnevî 69
 Tarikat-i Muhammediyye 31, 52, 124
 Tasavvuf 27, 74
 Taşavvurât 227
 Tavas 22, 24, 26, 55
 Tavsiye-nâme 84, 85, 100, 101
 Taziye-nâme 70
 Tebrik-nâme 84, 85, 98, 100, 101, 297, 298, 301, 302, 305, 309, 310, 313, 314, 317, 321, 325, 329, 333, 334, 338, 339
 Tecrîd fi kelimeti't-tevhîd 41
 Tefricü'l-kalak fi tefsiri sûreti'l-Felak 27, 124
 Tefsir 27, 28, 29, 30, 31, 39, 52, 57, 71, 72, 74, 75, 178, 227
 Tefsîr-i Kebir 41

